

Con đường sống

Minh lộc

Thằng Tiền dắt con bò cái đi lơn tơn trên bờ mầu. Hai bên ruộng cỏ bắc mọc cao nghều, gió thổi rất vô đường đi, coi mơn mót ngon lành. Nhưng con bò không màng ngó tới. Nó vẫn đi thông thả, khoan thai, theo sau có con bò nghé chạy lảng cẳng, chút chút nó lại húc đầu vô vú mẹ. Mẹ nó nhột, quất đuôi "chanh chách" qua hai bên mông. Mặt trời gần lặn, chói với sau rặng tre đầu xóm, ánh sáng đỏ lờm dội vô mầu lông vàng, thành một mầu vàng hực. Thằng Tiền cởi áo vắt ngang cổ, bày cái lưng đen xạm. Nó vừa đi vừa nhịp cái roi mót coi bộ khoái chí. Nó nghĩ: con bò no cành (no kenh) đêm nay khỏi thức canh chừng (canh trâu). Mọi ngày cứ nửa đêm, thằng Tiền phải trở dậy cho nó ăn thêm để có sữa cho con bú. Thằng Tiền cung (nuông) con bò nghé lắm. Nó tính nuôi cho thiệt mập, mập hơn bò nghé của chú ba Phát, bởi vậy ngày nào nó cũng lùa đi ăn hồi hùng hùng (tang tảng sáng) cho tới tối mịt mới về.

Bữa nay nó qua bên vườn ông Chủ, gặp một vạt cỏ óng ngon quá. Con bò cái làm một bữa no nê. Thằng Tiền tính lát nữa sẽ về khoe với cậu (cậu đây là cha) nó. Má nó chắc cũng vừa ý, cười chúm chim rồi đi dọn cơm cho nó ăn. Mai này, nó sẽ lùa đi xa hơn.

Trong đất ông Bồi, còn nhiều miếng cỏ bánh ghê! ở đó ít ai dám lại, ông Bồi khó lắm. Đứa nào léo hánh (bén mánh) vô vườn ông bắt được ông đập què giò. Vậy mà ông ưa thằng Tiền. Nó không hay đi chơi để bò phá tán đồ đạc, với lại nó ăn ở ngay thật, thấy trái chanh rụng cũng không lượm.

Thằng Tiền về tới nhà thì trời chạng vạng. Nó nghe tiếng đông người nói chuyện với cậu nó. Nó thấy sùng nũa, thôi chết rồi! Mấy người lính trên bót Ngã Tư họ tới làm gì tới vậy cà (kia)? Thằng Tiền không ưa lính, họ hay nột nạt. Lần nào tới nhà họ cũng xin quýt, xin cam, có khi hái đại (bừa).

Tháng trước họ bắt của nhà Tiền hết một con heo lúa. Con heo mập ú, mà nó tính nuôi chắm niên, bán ít nào cũng ngàn đồng. Cúng cơm ông nội rồi, má nó sẽ sắm cho nó và cậu nó, mỗi người một bộ đồ dài.

Thằng Tiền sợ, không dám đi ngang cửa. Nó dắt con bò cái, bết bết ra sau chuồng. Nhưng thấy nó, bỗng người lính la lên:

- Thôi được rồi!

Và chạy ra nắm tay nó lại. Nó ngo ngác dòm người đó. Trong nhà ủa ra một tốp nũa, trong đó có cậu nó. Một người bận đồ vàng, đội kết (cát-kết một thú mũ có lưới trai) trắng, ngó con bò nghé trên trên rồi khen:

- Cha mập quá! Thằng này giỏi giữ bầy!

Thằng Tiền khoái khoái trong bụng. Người đó lại nhìn con bò cái rồi gục gặc đầu, nói với cậu nó:

- Con bò nghé nhỏ lắm! Thôi tôi bắt con bò cái.

Cậu nó năn nỉ:

- Trời ơi! Ông lớn bắt con bò cái hồng (không) khác nào cắt cổ tui. Gia tài tui có bao nhiêu đó.

Người đó nghiêm mặt lại:

- Nè! Tôi tử tế với vợ chồng chú lắm! Tôi mua tôi trả tiền đoàng hoàng.

Mai, tui com-măng-đô (lính mũ đỏ) nó vô nó bắt ngang thì chú làm gì nó.

- Dạ! Ông lớn thương! Mùa mần (mùa làm), tui nhờ cho mượn con bò đắp đổi qua ngày. Ông lớn bắt, tui chết đói.

Người đó dần giọng:

- Tôi mua, tôi không ăn cướp.

Rồi dịu lại:

- Cục chẳng đã có đám tiệc mới nhờ tới chú. Chú giúp tôi. Sau này có chuyện gì ra ngoài (ngoài ấy, ngoài đồn), tôi đỡ cho.

- Dạ! Ông lớn thương tui nhờ, ghét tui chịu, chớ bắt con bò, tui chết.

- Tôi trả chú năm trăm.

- Dạ! Bẩm ông lớn thương!

- Tôi thương lắm rồi. Con bò có con năm trăm là mắc (đắt) lắm. Thường thường ba bốn trăm là cùng.

- Dạ bẩm hồng được.

- Thôi năm trăm rưỡi. Tôi tử tế với chú lắm. Sao, được không?

- Dạ bẩm không được.

- à chú cương ngạnh, chú ở trong này, chú muốn theo Việt Minh, chú quen thói cứng đầu, chú muốn cự với ông lớn hả? Nè! (này) tôi nói cho biết: rục rịch thì liệu hồn. Ông lớn đốt nhà, bắt bỏ tù cả đám nghe không?

- Dạ tui không có. Tui sợ ông lớn.

- Hồng có sao không chịu bán? Ông lớn thương chú, ông lớn bao bọc chú, ông lớn có đám tiệc, đáng lẽ chú phải bỏ thân ra ngoài lo lắng. Chớ đâu một con bò mà cũng kẻo nèo. Đây tôi nói lần chót. Sáu trăm chịu không?

Cậu thằng Tiền ngấm nghĩ. Má nó lật đặt xen vô:

- Không được đâu ông! Bán rồi mùa tới làm sao.

Người mặc đồ vàng xịu mặt:

- Được không?

Thằng Tiền sợ cậu nó bán bò thiệt:

- Cậu ơi đừng bán, để tui nuôi cho con nghé nó mập.

Cậu nó vẫn chưa trả lời. Người bạn đồ vàng cau có:

- Được hay không nói nhứt cái đi? Tôi trả sáu trăm rưởi.

Cậu thằng Tiền ấp úng. Má nó năn nỉ:

- Đừng bán ông ơi!

- Đừng bán cậu!

- Sao, được không?

Người bạn đồ vàng cất cây súng lên, kéo vô mình, tay mân mê con cò. Cậu thằng Tiền môi tái lại, mấp máy:

- Bấm... bấm...

Trong kẹt vách má nó vẫn năn nỉ:

- Đừng bán ông ơi!

- Bấm... ông lớn thương!

Súng lên cò cái "rắc" chỉ ngay ngực cậu nó. Người bạn đồ vàng ra lệnh (lệnh):

- Dắt con bò đi!

Người lính giựt sợi dây trên tay nó, thằng Tiền muốn giựt lại, nhưng không dám. Nó ôm chặt cứng con bò nghé. Con bò mẹ bị lôi xềnh đi, khuất trong bóng tối. Thằng Tiền còn nghe nó nhảy rồm rộp, rống lên tấm tấm tấm. Con bò nghé lồng lộn be be thất thanh trong tay nó cho tới khi tiếng "ùm bò" văng vẳng xa lẩn trong đêm tối thì con nghé (con bê) mệt ngất nằm phục xuống đất. Cậu thằng Tiền đứng chết trân ngoài sân. Má nó ngồi phịch xuống ngạch cửa. Trong nhà tối thui, êm rơ (im lặng), nghe tới tiếng vo ve của con muỗi. Một hồi má nó mới lên tiếng:

- Đầu sáng ổng lên trển năn nỉ với mấy ổng, xin lại coi được không?

- Mai mấy ổng ăn tiệc, khuya mấy ổng mần rồi.

Má nó gất gổng:

- Thì cũng xin tiền bạc chớ. Bộ tính cho họ ăn không hay sao?

Cậu thằng Tiền ngó dáo dác (nhón nhác) như sợ có ai rình. Cậu nó rầy má nó:

- Thủng thỉnh để tao tính. Mầy đừng ào ào, mấy ổng hay được thì chết hết. Má nó tấm tấm thở ra, bỏ đi vô nhà. Thằng Tiền rờ con bò nghé, thấy còn thoi thóp. Nó nói với

cậu nó:

- Cậu ơi! Đêm nay sữa đâu cho con bò nghe nó bú?

Nó đỡ con bò dậy, dắt vô nhà, để nằm dưới sàn. Cậu nó cũng leo lên vồng nằm. Thỉnh thoảng nghe tiếng thở dài. Má nó trở mình, vạt tre chuyển nghe răng rắc.

Chưa có ai ngủ hết, nhưng không ai nói với ai một lời. Thằng Tiền sợ con bò nghe không sống tới sáng. Chút chút (chốc chốc) nó nhảy xuống rờ. Nó thấp thỏm trong bụng hoài nên ngủ không được.

Êm một lát, nó nghe con bò chò dậy, làm rột rột dưới dòn. Thằng Tiền lắng tai: "sạt". Có ai nhảy qua hàng rào rồi có tiếng rồm rộp như tiếng giấy đi ngoài hè, về phía chuồng bò. Thằng Tiền nói trong bụng: chắc họ bao nhà.

Cậu nó lên tiếng:

- Tiền! Đốt đèn ra coi cái gì đó mây!

Nó trả lời dặt một:

- Không, cậu!

Con bò nghe dưới sàn be lên, có tiếng "ùm bò" trả lời ngoài sân. Nó nhảy dựng lên. Thằng Tiền thót xuống liền. Con bò mẹ về. Thằng Tiền rung rung cái củi, thổi hoài thổi hủ (thổi mái) không được. Nó tức mình quơ vùn vụt, tàn bay đỏ nhà, lửa mới chịu cháy. Nó cầm cái đèn đi với cậu nó ra chuồng bò. Má nó cũng tuốt theo. Rõ ràng con bò cái. Nhưng coi nó dữ tợn quá, mắt nó long lên sòng sọc, lỗ mũi nó chảy máu có giọt, chắc nó bứt dây dằm (dây chạc). Nó ngó thằng Tiền trân trân cho tới khi con bò nghe xộ ra chạy quẩn quít xung quanh, nó mới "ùm" lên mấy tiếng, rồi khù khù trong cuống họng, lê lưỡi liếm đầu con bò nghe. Chừng đó thằng Tiền mới dám lấy cái niệt tròng vô cổ nó lôi nó vô chuồng. Trở vô nhà, cậu thằng Tiền ngó mông lo lắng.

- Đố khỏi mấy ổng trở xuống cho coi!

Má nó xen vô:

- Mình dắt nó đem giầu!

- Mầy nói bộ dễ lắm. Hổng có, cho mấy ổng đốt nhà.

- Thì nói nó chạy lạc đâu, chớ mấy ổng bắt rồi mà!

- Đây lên Ngã Tư bao xa? Bò sút dằm, có môn chạy về nhà, chớ đi đâu mà lạc.

- Vậy ông không tính dung không cho mấy ổng hả?

Cậu thằng Tiền ngó dớn dác:

- Đừng nói lớn, để tao lo. Tiền, con đi mời chú ba Phát qua cậu nói chuyện.

Thằng Tiền chạy ù một hồi, trở về có chú ba Phát theo sau. Chú bước vô nhà rón rén, lột cái khăn bịt ngang đầu, hỏi cậu nó:

- Họ bắt con bò cái của anh hả?

Cậu nó ngó rào quanh, biểu nó ra khép cửa cho kỹ rồi thấp giọng xuống:

- Họ bắt hồi chiều. Nhưng con bò búт dầm chạy về.

Chú ba Phát giựt mình, nhảy nhồm:

- Vậy thì bây giờ anh tính làm sao? Chớ thế nào họ cũng trở lại.

Má nó xen vô:

- Tôi biểu ông dất đem giấu. Ông hổng chịu, ông tính dung không.

Cậu nó rầy:

- Mấy sao cú ông óng cái miệng hoài, chuyện hoài, chuyện gì rồi để người ta lo cho...

Và quay lại chú ba Phát:

- Tui tính đem giấu.

- Giấu đâu? Hổng được. Họ vô họ tra.

- Chớ biết làm sao! Có con heo họ cũng bắt. Có bầy gà họ cũng bắt. Có con bò cái để đắp đổi qua ngày, nuôi cho nó lớn kiếm chút đỉnh, gây dựng lại. Bây giờ họ cũng bắt thì có môn treo cổ vợ chồng tui.

Chú ba Phát ngẫm nghĩ:

- Anh giấu thế nào họ cũng lại nhà tui. Xóm này chỉ tui với anh có bò.

- Bởi vậy tui mới kêu chú qua đây đặt mình bàn.

Chú ba Phát lưỡng lự, rồi ngập ngừng.

- Hay là anh bán...

- Bán khỉ gì? Tháng trước thằng Ngoạn cũng bán cho nó con heo, lên đòi tiền nó làm lơ. Lên hoài nó giận nó đánh cho một bữa thấy bà.

- Vậy giờ anh tính giấu đâu?

- Đem qua bên sông gởi đỡ ít bữa. Ở bên, họ ít đi hơn.

Chú ba Phát xịn lơ:

- Anh đi tui cũng đi.

Nín một hồi chú hỏi tiếp:

- Mà chừng nào? Sáng hả?

- Đâu được! Mai nó ăn tiệc, thế nào đêm nay họ cũng quần. Tui tính đi bây giờ.

Chú ba lo lắng:

- Rồi còn nhà của?

- Thì mình để đàn bà ở lại, có chuyện gì cũng dễ hơn mình.

Chú ba ngẫm nghĩ một hồi:

- Thôi như vậy: anh với thằng Tiền lừa luôn hai con bò của tui, tui chống ghe chờ anh chỗ bến cây đa.

Cậu nói hối (giục):

- Chú về tính mau mau đi.

Chú ba Phát bước ra khỏi cửa còn quay lại dặn:

- Nè! Anh nhớ đi vòng trong ruộng ông Bồi nghe không? Ngõ bờ cái, họ ưa đi tuần ban đêm lắm.

Má thằng Tiền lật đật đi vo gạo nấu cơm, cậu nó rút bó lạt đánh lại sợi dây dằm. ăn cơm xong, má nó còn nhồi một mo, gói cục đường cho nó bỏ theo.

Thằng Tiền bận thêm cái áo cho ấm. Nó mang mo cơm lên vai rồi vô chuồng mở niết bắt dằm, bắt con bò cái, con nghé lẳng cẳng chạy theo như không bao giờ muốn rời mẹ nó nữa. Ra ngoài tối thui. Trên trời sao mọc cùng. Thằng Tiền lạnh, co rút hai tay ôm ghì mo cơm còn nóng vô sát ngực. Nó nghĩ: phải giờ này ở nhà nằm trong nóp (cái bao làm bằng một thứ cỏ ở Nam Bộ, dùng để nằm ngồi như đệm, chiếu, lại có thể chui vào trong ấy ngủ, vừa đỡ lạnh vừa khỏi muỗi) ngủ thì sướng biết bao nhiêu! Cậu nó quơ gậy lên không, nhìn bốn phía rồi nói:

- Đi như vậy tới ruộng ông Bồi còn sớm quá.

Qua khúc queo, nó gặp chú ba Phát đương dắt cặp bò đứng chờ. Nó chớp sợi dây, vòng cuốn vô bàn tay hai bận, rồi rẽ xuống ruộng đi luôn. Nó nghe chú ba Phát xì xào với cậu nó:

- Tui chờ ở bến cây đa. Hễ đám mây ngang, mình qua sông nghe!

Thằng Tiền lội bì bõm, nước tung tóe lên ống quần, cậu nó rầy.

- Giở cẳng cao, đi nhẹ nhẹ nó mầy.

Nó ngoái lại: cái bót Ngã Tư sừng sững trong mù sương. Tại cái bót này mà bữa nay nó cục. Nó tiếc quên đem cái nóp, để vô vườn Bồi lật làm một giấc cho ngon.

Hai cha con thằng Tiền lội tắt đường đồng không dám đi đường cái sợ Tây phục. Đi lâu lắm, đi hoài cho tới thằng Tiền hết buồn ngủ và thấy ấm lại thì tới mé ruộng ông Bồi. Hai cha con chui vô vườn, thằng Tiền thuộc đường, dắt đi quanh co, có khi luồn qua những nhánh xoài phải khom lưng xuống, vườn rậm, rộng quá. Thằng Tiền nghĩ:

phải như cậu nó cột bò ở đây ngủ tới sáng, cũng không ai kiểm được, sợ khỉ gì! Họ vô ngả trước mình chạy ngả sau, họ đi ngả sau mình xẹt qua vườn ông Chủ, qua vườn xã Thế. Chạy hết xóm này, để gì họ rượt kịp.

Tới mé sông, chờ hoài không thấy chú ba Phát, cậu nó lo lắng:

- Mẹ! Nó đi đâu mà bây giờ chưa tới kia?

Đường đi vắng quá, xa thiệt xa, thấp thoáng vài cây đuốc... lúc này mà qua sông thì bảnh biết bao nhiêu. Cậu nó nóng ruột, vẩn thuốc hút. Ngồi không, thằng Tiền thấy lạnh, co rụt cổ vô hai đầu gối. Nó chớp mắt thì có tiếng lộp cộp dưới sông làm nó giật mình. Cậu nó rón rén lại gần, đằng hắng. Có tiếng đằng hắng trả lời. Nó mừng quá. Chú ba Phát thót lên bờ nói nhỏ:

- Mình qua sông liền đi! Hồi nãy trong kia tui thấy đuốc quơ cùng, chắc họ đi kiếm.

Cậu nó hỏi:

- Đi hai chuyến hết không?

Thằng Tiền rón rén dắt hai con bò xuống ghe, nước ròng lòi bãi bùn lún tới đầu gối. Hai con bò lội nghe ồn ột.

Cậu nó hỏi:

- Mau đi, họ tới đây bây giờ!

Cây đuốc đằng xa tiến tới lần lần. Thằng Tiền ráng hết sức đỡ cho con bò ghé lên ghe. Thành linh bên kia sông lửa phụt cái rần và có tiếng hỏi:

- Ai đó!

Thằng Tiền hoảng hồn rì (kéo) con bò trở lại. Đuốc quơ mỗi lúc mỗi nhiều. Nó quỳnh, run lập cập. Cậu nó và chú ba Phát nhảy xuống kéo phụ con bò. Nhưng càng kéo nó càng lún, bốn chun như chôn chặt dưới bùn. Bên sông có nhiều bóng người. Họ quơ đuốc sáng rực, nhưng không thấy tới bên này. Họ la hú om sòm.

- Ê! Tụi bây ơi! Mau đi riết lại cây đa. Tao thấy hình như có nó.

Chú ba Phát nhảy xuống rình (vác) ván ghe bắc cầu đỡ con bò mẹ mới rút chun lên được. Trước mặt, đuốc quơ càng gần. Họ đi hai bên. Chết rồi!

Đem được con bò lên bờ, thằng Tiền dắt chạy tuốt ra sau vườn giấu trong lùm dâu. Nó chạy trở ra gặp hai người lớn cũng đi vừa tới. Nó nghe tiếng cái lầy om sòm ngoài mé sông.

- Ê! Có ghe!

- ờ hồi nãy tao thấy nó ề ạch chỗ đó!

- Có dấu bò rõ ràng, dấu chun bò.

- Phải rồi! Ta xáng con đi một bọt tai, nó khai hết. Nó nói tụi nó qua sông.

- ủa có dấu trở vô vườn. Chắc nó trốn trong vườn.

Vài cây đuốc rẽ vô. Cậu thằng Tiền nép xuống bụi ô rô. Chú ba Phát nhảy phốc vô bụi quýt um tùm. Họ đi vô, rõ ràng năm người không có súng, còn một tốp đứng ở ngoài.

Thằng Tiền thấy ba người cầm ba sợi dây. Người đi đầu rọi đuốc sát đường kiếm dấu. Nó nói trong bụng: "Họ theo dấu một hồi chắc gặp".

Qua khỏi chỗ núp, người đi đầu ngừng lại và nói:

- Ơ... ơ hết dấu rồi. Mới tức thì, sao đâu mất?

Người đi đầu xam xam vô lùm dâu.

Thằng Tiền run, nó nói với cậu nó:

- Trời... Họ gặp rồi... Tui cột ở trong...

Cậu nó chồm lên nắm chặt cây gậy. Nó thấy bên bụi quýt chú ba Phát cũng nhúc nhích. Thằng Tiền ngó chăm chăm, ba người đi vòng lùm dâu. Nó mừng. Bỗng con bò nghé mắc dịch (chết toi) be lên mấy tiếng. Thằng Tiền thót ruột.

Năm người đó la ầm:

- à! Đây rồi!

Cậu nó nhảy lên bờ ngồi sau bụi tre gai.

Họ khoái chí kêu inh ỏi:

- Bầy ơi! Được rồi!

- Bốn con lặn (đến những bốn con)

- Rõ ràng con bò cái hồi chiều.

ở ngoài chạy vô hai người nữa. Họ nhảy vô bụi, thằng Tiền thấy người đi đầu dắt ra một dục hai con mẹ và hai con nghé. Nó ngó theo bốn con bò tiếc quá! Phải biết như vậy nó giấu tuốt trong vương. Rồi nó oán cậu nó, nó oán chú ba Phát bày đặt dắt đi làm chi cho họ bắt. Bốn con bò đi ngang mặt, nó thấy rã rời trong ruột. Nó ngó theo trân trân. Con nghé mập no. Con bò mẹ cũng mập. Từ rày sắp tới nó không còn giữ nữa. Mấy vật cỏ óng trong vườn ông Bồi sẽ mọc cao nghệu phủ đầu. Uổng quá! Nó mở mắt trao tráo, tay chun lạng ngắt, lổ tai lũng bùng giống như có tiếng súng nổ nho nhỏ rồi lớn dần và nó nghe cái "rột". Chú ba Phát xách mác vót trong bụi quýt phóng ra, xuất kỳ bất ý chém người đi đầu một cái "bốp". Nó chưa kịp đỡ, chú bồi thêm một dao nữa và bổ túi bụi, vừa chém vừa la:

- Tiếp anh Hai! Tiếp anh Hai!

Cậu thằng Tiền nhảy vọt ra cua hèo ra đập tốp đi sau. Cậu nó múa vùn vụt, hai đứa nhào lăn cù. Bọn còn lại hết hồn liệng đuốc chạy bất kể, vừa chạy vừa la làng. Không

đợi ai biểu, thằng Tiền thót lên chụp sợi dây dầm lôi bốn con bò chạy giông. Nó tính trong bụng: theo đường thẳng thế nào họ cũng rượt kịp, họ còn ngoài mé sông nhiều lắm. Nó liền quẹo qua tay mặt, đường mòn trong này nó thuộc nằm lòng.

Chạy một hồi mệt ngất, nó hoa mắt, hết thấy đường, đụng vô nhánh xoài ve ra muốn choáng váng. Nó giao bốn con bò cho cậu nó, vượt mồi hôi trán nói một mình:

- Họ rượt theo, xốn xơ xốn xác, chắc cũng đụng như mình.

Nó xách cái móc cắt vội cắt vàng mấy tay chuối khô, tuốt hết lá, nối lại giăng ngang đường đi. Thế nào lát nữa cũng có người vướng cần cổ. Nó phụ với chú ba Phát rút cây cầu khỉ liệng xuống sông rồi chạy nữa. Coi bộ êm, thằng Tiền nín cậu nó ngồi nghỉ. Con bò cái mệt thở hồng hộc, quỵ xuống và đứng lên không nổi nữa. Mặc cho cậu nó kéo, mặc cho nó đánh, con bò cú lì lợm nằm im, nó rên ề ề trong cuống họng. Thằng Tiền cúi xuống dòm: lỗ mũi nó chảy máu càng nhiều, mắt nó muốn hết thần, nó đuối quá. Nguy rồi! Con bò nằm ngang giữa đường. Thằng Tiền kể lỗi tai sát đất, có tiếng chun đi xa xa. Chú ba Phát leo lên ngọn dâu: lửa cháy dọc theo xóm

- Trời! Nó đốt nhà!

- Ngó về nhà mình coi!

Im một lát, chú ba Phát bỗng la bài hải:

- Lửa rục lên ơ... ơ... chỗ cây gáo, chỗ...chỗ... nhà anh. Thôi rồi, lửa cùng hết.

Chú tuột xuống một cái rột, ngồi phịch xuống và nói như muốn khóc:

- Nó đốt sạch trơn rồi!

Cậu thằng Tiền đứng chết trân, mồ hôi rướm trên mi trán. Lửa ánh mầu lá cây sáng hết một góc trời. Cậu nó mong về nhà, lo cho má nó, tiếc năm chục gạ lúa, hai bộ ván gỗ và cái độc bình của ông nội nó để lại. Bao nhiêu đó, gia tài xây dựng bằng mồ hôi nước mắt của hơn nửa đời người. Nó đốt cháy hết thì nghèo. Nghèo! Cậu nó thở ra, rầu rĩ và nhớ tới mấy năm còn khá: trong nhà hai đôi trâu, một đôi bò, ruộng mần đôi ba trăm công, gà vịt, heo cúi rần rần. Tây đóng bót Ngã Tư có bao lâu đâu, mà bây giờ trở nên sạt nghiệp. Ngày hai buổi nó tới xin chèo chèo như ăn mầy, xin không cho thì mua, mua không cho thì nó giựt, và cuối cùng nó đốt. Cậu nó nghĩ tới tình cảnh gia đình, nhà cửa tiêu tan, vợ con lạc lõng. Má nó bây giờ không biết ở đâu. Có bị Tây bắt không? Có bị nó tra không?

Thằng Tiền nhớ bộ mặt dữ tợn của mấy tên lính bận đồ vàng. Nó lo cho má nó quá!

Bỗng nó nghe tiếng nói xì xào ngoài mé vườn, nó hót hơ, hót hải:

- Cậu ơi! Tây bọc ngoài ruộng. Nó đi thẳng vô đây.

Chú ba Phát đứng phắt dậy dợm chạy. Tiếng người nói chuyện càng ngày càng gần, càng rõ. Chắc rồi! Tụi nó đi kiểm. Thằng Tiền quỳnh trong bụng. Chú ba Phát cũng quỳnh. Cục chẳng đờ, chú mới dắt ba con bò mạnh giầu trái bên liếp chuối. Con bò cái vẫn nằm chình ình giữa đường, thở ề ề. Thằng Tiền kéo làm sao nó cũng không chịu dậy.

Trong bóng tối, cậu nó vẫn đứng trân trân quắc mắt nhìn thẳng tới con đường mòn trước mặt. Cậu nó lăm lăm trong tay cái móc vót, bộ gió (bộ điệu cả người) coi dũ tợn. Cậu nó nhớ tới bao nhiêu đồ đạc bị cướp giật, nhớ tới mấy chục gia lúa bị đốt cháy rụi, mà nó chưa biết bây giờ ra sao? Tan nát gia đình, vợ con lạc loài, sự nghiệp tiêu tan. Con bò giấu chui, giấu nhủi nó cũng tìm bắt cho được. Cậu nó giận sôi gan, không còn nghĩ gì nữa hết và khi cũng thẳng Tiền hỏi:

- Cậu ơi! Làm sao?

Thì cậu nó xâm xâm đi tới, vừa đi vừa lăm bằm:

- Chém... chém chết cha hết!

Thằng Tiền sợ cậu nó liều mạng, tuốt theo bèn gót. Chú ba Phát giấu xong ba con bò cũng cặp gậy bò ra mé nương. Tiếng chân giậm thành thịch mỗi lúc một gần, cậu thằng Tiền nép qua một bên, thủ cái móc. Lẹ trí (nhánh trí) thằng Tiền chạy giông, rút hai cây cầu trên một con đường khác, chắn ngang trước mặt nó, móc bùn non trí (trét, bôi) đầy hai bên mé đất. Nó vừa nép vào chỗ cậu nó núp, thì tụi Tây cũng tới ngã ba, quẹo qua tay mặt, tụi nó sẽ đi ngang mặt chỗ con bò nằm, cậu nó ăn thua, chưa biết ai thắng ai bại. Nó ngó lên: cậu nó vẫn khư khư thủ cái móc, kể đến bên chú ba cặp gậy ngồi co quắp, lấy thế như mèo rình chuột. Phía bên kia, nó đếm lò mò hết thấy sáu thằng có sáu cây súng.

Nó hồi hộp, ngực đập bình bịch, nhưng thằng đi đầu theo đường thẳng trở tới, nó thấy dấu bùn, nó cười ha hả:

- A đây rồi! Dấu chun bò, rõ ràng có dấu chun bò.

Cả bọn ùa chạy tới reo ầm ĩ:

- Chạy trời nó cũng đi đường này!

- Phải rồi! Nó rút cầu cho mình trượt hồng kíp nó mới qua đây rành rành (rành rành).

- Mau bay ơi! Bắt được tụi này, bằm đầu nó ra. Nó chém thầy đội đứt cuống họng, đập chú cai bể đầu.

Rồi ba con nó hí hục lội qua cái nương, bươn bả rượt riết. Thằng Tiền biết con đường đó dẫn đến vườn xã Thế, một miếng vườn rậm nhiều gai gổc, đường đi chằng chịt. Vô đó tụi nó xà quăng (loanh quanh) một hồi rồi ra mé sông là cùng. Thằng Tiền trở về chỗ con bò. Con bò hình như bớt mệt, nó thở chậm rãi. Cậu thằng Tiền một bên, chú ba Phát một bên, hai người xóc dậy, con bò chồm tới, hai cẳng trước rung rung. Thằng Tiền kéo đầu cho nó lấy trớn. Nó ráng hết sức đứng dậy, thở "ồ ồ".

Thằng Tiền mừng hóm, chờ nó bớt mệt rồi thủng thẳng dắt đi... Tụi Tây lạc vô vườn xã Thế lần quân cầu (cũng đến sáng) tới sáng, để gì rượt kíp, mà đầu tụi nó theo kíp thì năm ba thằng... Thằng Tiền ngó ngoái ra sau: cậu nó và chú ba Phát vẫn đi kèm một bên. Nhớ tới bộ gió dũ tợn của cậu nó thủ cái móc vót, chú ba Phát cầm cây roi, nó yên lòng và vững bụng đi tới. Về khuya, sương quần (triu) lá tre, rớt đầm đệp trên tầu lá chuối. Trời im phăng phắc. Qua khoảng trống, thằng Tiền ngó lên trời trong vắt, mấy ngôi sao hiện ra rõ rệt, sáng một màu xanh lạnh ngắt. Bữa nay hăm tám, gần sáng, trăng mới mọc. Trăng mọc, làm sao cũng phải qua khỏi chỗ này. Cuối làng có một đám cây trâm bầu rậm, chính giữa một miếng biển rậm, đường rừng đi khó khăn

và sinh lầy. Rút sâu vô đó thì êm biết bao nhiêu! Ngó ngoài ra sau, thằng Tiền thấy lửa rực. Tụi nó quạu (cáu), tụi nó đốt nhà. Có một con bò, có một bữa tiệc, tụi nó phá hết một xóm. Mút (tít) đầu khúc trong, thằng Tiền thấy bóng người ngồi lúp xúp trước mặt, coi bộ hơi đông. Nó hoảng hồn nín mấy con bò, cậu nó và chú ba Phát phóng tới trước, bò rạt theo ven bờ. Nó nghe cậu nó đồng dặc:

- Ai đó!

Trả lời là những tiếng xôn xao và tiếng con nít khóc re...

- Không phải! Dân tản cư.

Mấy người xóm ngoài bị Tây rượt, chạy dồn vô đây. Họ thuật lại: nửa đêm, thành linh tụi nó bao nhà, lúc bắt ngồi sắp hàng, xáng (giáng) cho mỗi người một báng súng và hỏi: "Bò đâu?". Họ có biết ất giáp gì, nên rồi cuộc bị tra, bị đánh và bị đốt nhà.

- Nó bắt gần hết xóm.

- May lắm tụi tui mới chạy thoát xuống đây.

- Nghe nó có bắt bốn người.

Cậu thằng Tiền mím môi, nhìn trùng trùng về phía ngã tư mặt đầy nộ khí.

1951
